

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI**

GULISTON DAVLAT UNIVERSITETI

**«ARXELOGIYA» FANIDAN TALABALAR MUSTAQIL ISHLARINI
BAJARISHGA OID METODIK KO'RSATMALAR**

GULISTON-2018

Qodirova L.B. “Arxeologiya” fanidan talabalar mustaqil ishlarini

bajarishga oid metodik ko`rsatmalar. Guliston - 2018. - 12 b.

Mazkur metodik ko`rsatma 5120300 - tarix bakalavriat yo'nalishida ta'lim olayotgan talabalar uchun mo'ljallangan. Metodik ko`rsatma talabalar mustaqil ishlarini bajarish masalalariga bag'ishlangan bo`lib, unda mustaqil ish topshiriqlarining shakllari, mazmuni, ularni bajarishga oid metodik tavsiyalar va foydalanilgan adabiyotlar keltirilgan.

Metodik ko`rsatma Ijtimoiy iqtisodiy fakultet O'quv-metodik Kengashi tomonidan (№ ____ bayonnoma _____2018 yil) nashrga tavsiya etilgan.

Taqrizchi: Nazarov O. - t.f.n., dotsent.

© Universitet

Kirish

Arxeologiya fanidan mustaqil ta'lim uchun o`quv rejasida soat ajratilgan. Mustaqil ishning maqsadi talabalarda muayyan o`quv ishlarini mustaqil bajarish uchun zarur bo`lgan bilim va ko`nikmalarni shakllantirish va rivojlantirishdir.

Talaba mustaqil ishining vazifalari quyidagilardan iborat:

- yangi bilimlarni mustaqil tarzda puxta o`zlashtirish ko`nikmalariga ega bo`lish;
- kerakli ma'lumotlarni izlab topishning qulay usullari va vositalarini aniqlash;
- axborot manbalari va manzillaridan samarali foydalanish;
- o`quv va ilmiy adabiyotlar bilan ishlash;
- elektron o`quv adabiyotlar va ma'lumotlar banki bilan ishlash;
- Internet tarmog`idan maqsadli foydalanish;
- ma'lumotlar bazasini tahlil etish;
- topshiriqlarni bajarishga tizimli va ijodiy yondashish;
- ishlab chiqilgan g`oya va takliflarni asoslash va himoya qilish.

Talabalar mustaqil ishlarining shakllari quyidagilardan iborat:

- ayrim nazariy mavzularni tegishli o`quv adabiyotlari yordamida mustaqil o`zlashtirish;
- seminar va amaliy mashg`ulotlarga tayyorgarlik ko`rish;
- nazariy bilimlarni amaliyotda qo`llash;
- ilmiy maqola, anjumanlarga ma'ruza tezislarni tayyorlash;
- uy vazifalarini bajarish.

1- Mustaqil ish topshiriqlari mavzulari.

1. Arxeologiya fanining davriy bosqichlari.
2. Ibtidoiy davr san'ati yodgorliklari.
3. To`rtlamchi davrning bosqichlari.
4. O`rta Osiyoning qadimgi shaharlari.
5. Old Osiyoda neolit.
6. Janubiy Sharq neoliti.
7. Ibtidoiy davr mozor qo`rg`onlarining o`ziga xos jihatlari.
8. Naxshab arxeologiyasi.
9. O`rta Osiyo arxeologiyasining rivojlanish tarixi.
10. Qora dengiz sohilida antik davr arxeologiyasi.
11. Skif mozor qo`rg`onlari.
12. Andronova madaniyatining o`ziga xos xususiyatlari.
13. Kushonlar arxeologiyasi.
14. Xorazm arxeologiyasi

15. Qadimgi Misr arxeologiyasi.
16. Mezoamerikada arxeologik amaliyot.

1-mavzu: Arxeologiya fanining davriy bosqichlari – 2s.

Reja:

1. Arxeologik davrlashtirishda mehnat qurollari yasalgan materiallarning ahamiyati.
2. Yer tarixining geologik davrlarga bo`linishi.
3. Arxeologik va geologik davrlarning nisbati.

Metodik tavsiyalar: Davr va sana tarix hamda arxeologiya uchun katta ahamiyat kasb etadi. Shu sababdan talabalar arxeologik davrlashtirishni puxta o`zlashtirishlari lozim. Arxeologik va geologik davrlar nisbatini to`g`ri aniqlash uchun qiyosiy jadval tuzish tavsiya etiladi.

Adabiyotlar va manbalar:

1. Авдусин Д.А. Основы археологии. - М.,1989.
2. Artsixovskiy A.V. Arxeologiya asoslari. - T., 1970.
3. История первобытного общества. Под ред.В.П.Алексеева. – М., 1979
4. Ранов В.А. Древнейшие страницы истории человечества. – М., 1988

2-mavzu: Ibtidoiy davr san'ati yodgorliklari- 2 s.

Reja:

1. Yevropada topilgan ibtidoiy san'at namunalari.
2. O`zbekistondagi qoyatosh rasmlarining namunalari.
3. Ibtidoiy haykaltaroshlik.

Metodik tavsiyalar: O`tmish tarixning xilma-xil yodgorliklari orasida qoyatosh rasmlari alohida o`rin egallaydi. Talabalar ushbu mavzuni yoritishda bu rasmlarning ishlanish texnikasiga ko`ra farqlanishini bilishlari zarur. Ibtidoiy san'at namunalari ta'riflash orqali o`sha davr insonlarining mashg`ulotlari, g`oyaviy qarashlari va diniy e'tiqodlari haqida ma'lumot berish mumkin.

Adabiyotlar va manbalar:

1. Artsixovskiy A.V. Arxeologiya asoslari. - T., 1970.
2. Kabirov J., Sagdullayev A. O`rta Osiyo arxeologiyasi. - T., 1990.
3. Kabirov J. Sarmishsoyning qoya toshlaridagi rasmlar. – T., 1976.
4. Кабиров Дж. Древнейшая наскальная живопись Зараутсая. – Н.,1976.

3-mavzu: To`rtlamchi davrning bosqichlari- 2 s.

Reja:

1. To`rtlamchi davr xronologiyasi.
2. Eopleystotsen bosqichi.
3. Pleystotsen bosqichi.
4. Golotsen bosqichi.

Metodik tavsiyalar: Ushbu mavzuni mustaqil o`zlashtirish uchun talabalar Ranov V.A.ning «Древнейшие страницы истории человечества» va Boriskovski P.I.ning «Возникновения человеческого общества. Палеолит Африки» kabi kitoblaridan foydalanishlari mumkin.

Adabiyotlar va manbalar:

1. Ранов В.А. Древнейшие страницы истории человечества. – М.,1988.
2. Борисковский П.И. Возникновения человеческого общества. Палеолит Африки.– Л.,1977.
3. История первобытного общества. Под ред.В.П.Алексеева. – М.,1979

4-mavzu: O`rta Osiyoning qadimgi shaharlari – 2 s

Reja:

1. Bronza davrida O`rta Osiyoda ilk shaharmonand madaniyatlarning rivojlanishi.
2. Temir davrida shaharsozlik.
3. Antik davr shaharsozligi.

Metodik tavsiyalar: Ilk shaharlar paydo bo`lishining asoslarini va shart – sharoitlarini kengroq yoritish zarur. Har bir davrning o`ziga xos «shahar» tushunchasiga izoh berib o`tish lozim. Aniqlik bir shahar misolida har – bir davr shaharsozligining o`ziga xos xususiyatlarini ochib berish mumkin.

Adabiyotlar va manbalar:

1. Kabirov J.,Sagdullayev A. O`rta Osiyo arxeologiyasi. - T., 1990.
2. Eshov B. Qadimgi O`rta Osiyo shaharlari tarixi. – T., 2006.
3. Археология Средней Азии. – Т., 1990.93-96 бетлар.
4. Усадьбы древней Бактрии. – Т., 1987.

5-mavzu: Old Osiyoda neolit – 2s.

Reja:

1. Old Osiyo neolitining o`ziga xos xususiyatlari.
2. Chatal Guyuk yodgorliklari.
3. Hojilar madaniyati.
4. Xassun va Samara madaniyati.

Metodik tavsiyalar: Qadimgi sivilizatsiya markazlaridan biri bo`lgan Old Osiyoda neolit davridagi tarixiy taraqqiyotni moddiy manbalar asosida tahlil etish lozim. Turli madaniyatlarni qiyoslash orqali ularning ahamiyatini ochib berish mumkin.

Adabiyotlar va manbalar:

1. Авдиев В.И. История древнего Востока. – М.,1970.
2. Заблоцка Ю. История Ближнего Востока в древности. – М.,1989.
4. Афанасьева В.К. и др. Искусство Древнего Востока. – М.,1971.

6-mavzu: Uchtut neolit shaxtasi - O`rta Osiyodagi yagona tosh koni. – 2s.

Reja:

1. O`rta Zarafshon havzasida tosh davriga oid yodgorliklar.
2. Uchtut neolit makonining o`rganilishi.
3. Uchtut neolit shaxtasining tosh davri madaniyatida tutgan o`rni.

Metodik tavsiyalar: Neolit davri xususiyatlarini ochib berishda o`sha davr qurollari va ularning yasalish usuli katta ahamiyatga ega. Uchtut neolit shaxtasi misolida talabalar neolit davri qurollarining yasalish jarayoni bilan tanishishlari mumkin.

Adabiyotlar va manbalar:

1. Мирсаатов Т.М. Древние шахты Учтута. – Т.,1973.
2. Kabirov J.,Sagdullayev A. O`rta Osiyo arxeologiyasi. - Т., 1990.

7-mavzu: Ibtidoiy davr mozor qo`rg`onlari – 2s.

Reja:

1. Ibtidoiy davr mozorqo`rg`onlarining o`ziga xos xususiyatlari.
2. Qadimiy chuqur va katakomba mozor qo`rg`onlari.
3. Yog`ochband davr mozor qo`rg`onlari.

Metodik tavsiyalar: Ibtidoiy mozor qo`rg`onlarning bir – biridan farqli jihatlariga e'tibor qaratish lozim. Har bir davrga oid topilmalar misolida o`sha davrning iqtisodiy, ijtimoiy, g`oyaviy qarashlarini izohlash mumkin.

Adabiyotlar va manbalar:

1. Artsixovskiy A.V. Arxeologiya asoslari. - Т., 1970.
2. Авдусин Д.А. Основы археологии. - М.,1989.
3. Диков Н.Н. Археологические памятники Камчатки, Чукотки и Верхней Колымы. – М.,1977.

8-mavzu: Naxshab arxeologiyasi– 2s.

Reja:

- 1.Uzunqir, Yerqo`rg`on yodgorliklari.
- 2.Shahrisabz o`rta asr mozorlari.
- 3.Qadimgi Naxshab va Kesh Temuriylar davrida

Metodik tavsiyalar: O`rta Osiyodagi eng qadimgi shaharlardan biri bo`lmish qadimgi Naxshabning taraqqiyot bosqichlarini yoritish, uning misolida shahar madaniyatining rivojlanishi xususiyatlarini ochib berish lozim.

Adabiyotlar va manbalar:

1. Сулейманов Р.Х. Древний Нахшаб. Проблемы цивилизации Узбекистана VII в. до н.э.-VII в.н.э.- Самарканд- Ташкент, 2000.
2. Исамиддинов М.Х.,Хасанов М.Х. История древнего и средневекового керамического производства Нахшеба. – Т., 2000.
3. Shahrisabz ming yillar merosi. Albom. – Т., 2002.

9-mavzu: O`rta Osiyo arxeologiyasining rivojlanish tarixi – 4s

Reja:

1. O`rta Osiyoda arxeologik tadqiqotlarning boshlanishi.
2. XX asrning 50 -70 yillarida O`rta Osiyoda olib borilgan statsionar tadqiqotlar.
3. Mustaqillik yillaridan so`ng O`rta Osiyo arxeologiyasining taraqqiyoti.

Metodik tavsiyalar: Talabalar O`rta Osiyo arxeologiyasining rivojlanishiga ulkan hissa qo`shgan olimlar faoliyatini kengroq o`rganishga e`tibor qaratishlari lozim. Mustaqillik yillarida olib borilgan tadqiqotlar xususida alohida to`xtalib o`tish zarur.

Adabiyotlar va manbalar:

1. «Moddiy madaniyat tarixi» to`plami. Samarqand. 2000-2006 yu
2. «История материальной культуры Узбекистана» Ежегодник. Ташкент. 1961-2000 гг.
3. Археологлар hikoya qiladi. –Т., 1974.

10-mavzu: Qora dengiz sohilida antik davr arxeologiyasi – 2s.

Reja:

- 1.Qora dengizning shimoliy sohilidagi antik davlatlar.
- 2.Bospor shaharlari xarobalari.
- 3.Rim madaniyati yodgorliklari.

Metodik tavsiyalar: Qora dengiz sohilida yoyilgan, bevosita Gretsiya va Rim bilan bog`liq bo`lgan antik sivilizatsiya taraqqiyotini arxeologik ma'lumotlar asosida yoritish, antik madaniyatning ahamiyatiga baho berish zarur.

Adabiyotlar va manbalar:

1. Artsixovskiy A.V. Arxeologiya asoslari. - T., 1970.
2. Авдусин Д.А. Основы археологии. - М.,1989.

11-mavzu: Skif mozor qo`rg`onlari – 2s.

Reja:

1. Skif qabilalarining hayoti.
2. Kuloba mozor qo`rg`oni.
3. Soloha va Chertomlik qo`rg`onlari.

Metodik tavsiyalar: Ko`chmanchi chorvachilik madaniyatini o`zida yaqqol aks ettirgan skif qabilalarining hayoti haqida ma'lumot beruvchi mozor qo`rg`onlarning tavsifini berish lozim. Arxeologik topilmalar asosida skiflarning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy taraqqiyotini ochib berish zarur.

Adabiyotlar va manbalar:

1. Artsixovskiy A.V. Arxeologiya asoslari. - T., 1970.
2. Авдусин Д.А. Основы археологии. - М., 1989.
2. История Европы. Т-1. – М., 1964

12-mavzu: Andronova madaniyatining o`ziga xos xususiyatlari– 2s.

Reja:

1. Enisey havzasidagi chorvador qabilalar.
2. Andronova madaniyatining g`arbgga tarqalishi.
3. Sirdaryo va Amudaryo quyi oqimlarida Andronova madaniyati namunalari.

Metodik tavsiyalar: E.a. II ming yilliklar o`rtalarida vujudga kelib, juda katta hududlarga tarqalgan andronova madaniyatining o`ziga xos xususiyatlarini ochib berish, uning O`rta Osiyodagi namunalari ta'rif berish lozim.

Adabiyotlar va manbalar:

1. Artsixovskiy A.V. Arxeologiya asoslari. - T.,1970.
2. Авдусин Д.А. Основы археологии. - М.,1989.
3. Заднепровский Ю.А. памятники андроновской культуры.// Средняя Азия в эпоху камня и бронзы. – М. – Л.,1966. 214-215 бетлар.

13-mavzu: Kushonlar arxeologiyasi – 2s.

Reja:

1. O`rta Osiyoda Kushonlar davri.
2. Ayirtom yodgorligi.
3. Kushon davridagi Buddha yodgorliklari.

Metodik tavsiyalar: O`rta Osiyoda o`rganilgan Kushonlar davriga oid arxeologik yodgorliklarga ta'rif berish, bu davrdagi me'morchilik va san'atda paydo bo`lgan budda an'analarini aks ettirgan yodgorliklar haqida kengroq ma'lumot keltirish.

Adabiyotlar va manbalar:

1. Средняя Азия в раннем железном веке. //Археология с древнейших времен до средневековья. Отв. ред. Г.А.Кошеленко. – М.,1985.
2. Дальварзинтепе – кушанский город на юге Узбекистана. Отв. ред. Л.И.Ремпель. – Т.,1978.
3. Пидаев Ш.Р.Поселения Кушанского времени Северной Бактрии. – Т.,

14-mavzu: Xorazm arxeologiyasi – 2s.

Reja:

1. Xorazm arxeologiyasining rivojlanishi.
2. Xorazmda ibtidoiy davr yodgorliklari.
3. Xorazmning qadimgi shaharlari.

Metodik tavsiyalar: Qadimdan O`rta Osiyodagi madaniyat o`choqlaridan biri bo`lib kelgan Xorazmning moddiy va madaniy yodgorliklarining o`rganilish tarixini yoritish lozim. Xorazmda arxeologik tadqiqotlar olib borgan olimlar faoliyatini kengroq o`rganish, ular tomonidan o`rganilgan yodgorliklarni tavsiflash kerak.

Adabiyotlar va manbalar:

1. Kabirov J.,Sagdullayev A. O`rta Osiyo arxeologiyasi. - T.,1990.
2. Jabborov I.M. Ko`hna xarobalar siri. – T.,1968.
3. Tolstov S.P. Qadimgi Xorazm madaniyatini izlab. – T.,1964.
4. G`ulomov Ya.G`. Xorazmning sug`orilish tarixi. – T.,1959.

15-mavzu: Qadimgi Misr arxeologisi – 2s.

Reja:

1. Qadimgi Misr arxeologiyasining rivojlanishi.
2. Qadimgi Misrning asosiy arxeologik yodgorliklari.
3. Misr tarixini o`rganishda arxeologik topilmalarning o`rni.

Metodik tavsiyalar: Jahon arxeologiyasining eng qiziqarli sahifalaridan bo`lmish Misr arxeologiyasining rivojlanish tarixini yoritish kerak. Qadimgi davr yodgorliklarni ta'riflash, ularning Misr tarixini yoritishdagi o`rniga baho berish zarur.

Adabiyotlar va manbalar:

1. Авдиев В.И. История древнего Востока. – М.,1970.
2. Заблоцка Ю. История Ближнего Востока в древности. – М.,1989.
3. Афанасьева В.К. и др. Искусство Древнего Востока. – М.,1971.

16-mavzu: Mezo Amerikada arxeologik amaliyot – 2s.

Reja:

1. Amerikada qadimgi insoniyat izlari
2. Inklar madaniyati
3. Atsteklar madaniyati
4. Irokezlar

Metodik tavsiyalar: Amerika qit'asida olib borilgan arxeologik tadqiqotlar natijalarini tahlil qilish, qadimgi madaniyatlarga oid yodgorliklarni o`rganish va ta'riflash kerak.

Adabiyotlar va manbalar:

1. Всемирная история. – М.,1955, 1956.Т I – II.
2. История США. I том. – М.,1980.

1- Mustaqil ish topshiriqlari mavzulari.

9. Arxeologiya fanining davriy bosqichlari.
10. Ibtidoiy davr san'ati yodgorliklari.
11. To'rtlamchi davrning bosqichlari.
12. O'rta Osiyoning qadimgi shaharlari.
13. Old Osiyoda neolit.
14. Janubiy Sharq neoliti.
15. Ibtidoiy davr mozor qo'rg'onlarining o'ziga xos jihatlari.
16. Naxshab arxeologiyasi.
9. O'rta Osiyo arxeologiyasining rivojlanish tarixi.
10. Qora dengiz sohilida antik davr arxeologiyasi.
11. Skif mozor qo'rg'onlari.
12. Andronova madaniyatining o'ziga xos xususiyatlari.
13. Kushonlar arxeologiyasi.
14. Xorazm arxeologiyasi
15. Qadimgi Misr arxeologiyasi.
17. Mezoamerikada arxeologik amaliyot.

2- Mustaqil ish: Arxeologik atamalarning izohli lug'atini tuzish.

Talabalar 20 ta arxeologik atamaning izohli lug'atini ma'lumotlar olingan manbalarni ko'rsatgan holda tuzishlari kerak.

3- Mustaqil ish: Berilgan mavzular asosida arxeologik yodgorliklarga va madaniyatlarga tavsif berish.

Ushbu mustaqil ishni talabalar qo'shimcha adabiyotlar va INTERNET ma'lumotlaridan foydalangan holda bajarishlari kerak.

1. Olduvay
2. Qo'shilish
3. Atapuerka
4. Machay
5. Sent Ashel
6. Zamonbobo
7. Chjoukoutyan
8. Tozabog'yob
9. Arkaim
10. Sel – Ungur
11. Ierixon
12. Natufiy madaniyati
13. Chatal Xyuyuk

14. Cheyyunyu tepasi
15. Yanshao
16. Jarqo'ton
17. Tripolye
18. Sialk
19. Anau
20. Sarazm
21. Moxenjadaro
22. Tepai Hisor
23. Obishir
24. Maykop
25. Oltintepa
26. Afrosiyob
27. Yerqo'rg'on
28. Chirikrabort
29. Paziriq qo'rg'oni
30. Panjikent
31. Mas d'Azil
32. Tuproqqal'a
33. Le Mustye
34. Dalvarzintepa
35. Tardenuaz
36. Fayoztepa
37. Qalai Qahqaha
38. Eski Xovos
39. Zarautsoy
40. Kaltaminor
41. Ur
42. Uchtut
43. Altamir
44. Iyerixon
45. Suza

4 Mustaqil ish: Berilgan mavzular asosida O'rta Sirdaryo arxeologik yodgorliklarga tavsif berish.

1. Qalai Qahqaha
2. Nurtepa
3. Mug'tepa
4. Munchoqtepa
5. Kallaxona
6. Childuxtaron

7. Chilxujra
8. Oqtangi
9. Eski Xovos
- 10.Zomin
- 11.Dizak
- 12.Sovot
- 13.Sayxonsoy
14. Sardoba
- 15.Ulkansoyliq
16. Xarkana
17. Kurkat
18. Bunjikat
19. Xontepa
20. Sag'anaqtepa
- 21.Xo'jand
- 22.Ustrushona rustoqlari
- 23.O'rtaqo'rg'on
- 24.Qaliyatepa
25. Kultepa
26. Yumaloqtepa